

TET0020 Teema 10. KOGUPAKKUMINE JA INFLATSIOONI NING TÖÖTUSE KOMPROMISS OSA 1 (allteemad 10.1. kuni 10.4)

Tehke õige valik! (kui teisiti ei ole öeldud, siis ainult 1 õige vastusvariant!)

1. Kõik järgnevad tööturumeetmed kuuluvad aktiivsete hulka välja arvatud:
 - a) töötute täiend- ja ümberõpe
 - b) töökohtade loomine avalikus sektoris
 - c) töötute abiraha
 - d) toetused tööandjatele
2. Töötuse loomuliku määra põhiliseks mõjuriks on
 - a) töö kaotanute ja tööd leidnute määr
 - b) töötuse ajaline kestus
 - c) tööjõu hulka kuuluvate inimeste arv
 - d) töökohast vabatahtlikult loobujate hulk
3. Tähistame tööjõu tähega L, tööga hõivatud inimeste arvu tähega E ning töötute inimeste tähega U. Sellisel juhul on töötuse määr
 - a) $(L-E) / L$
 - b) U / L
 - c) $1 - (E / L)$
 - d) kõik eelpoolloetletud avaldised on õiged
4. Kui töö kaotanute määr on s ja tööd leidnute määr on f ning tööturg on tasakaaluseisundis, siis (tasakaalulise) töötuse määr $\bar{u}$ on

a) $\frac{f}{f+s}$	b) $\frac{f+s}{f}$
c) $\frac{s}{s+f}$	d) $\frac{s+f}{s}$
5. Tööturumeetmeks mis tõenäoliselt suurendab friksionaalset töötust on
 - a) töötute täiend- ja ümberõpe
 - b) töötute abirahade suurendamine
 - c) miinimumpalga alandamine
 - d) töövahenduse tõhustamine
6. Friksionaalset töötust majanduses suurendavad kõik asjaolud, välja arvatud
 - a) majanduse sektoraalsed nihked
 - b) firmade kasvav pankrotistumine
 - c) inimesed otsivad aktiivsemalt paremaid karjäärivõimalusi
 - d) reaalpalgad muutuvad jäigemaks
7. Friksionaalse töötuse põhjusteks on
 - a) palkade jäikus
 - b) aeg, mis kulub töötajatel töö otsimiseks
 - c) miinimumpalga seadus
 - d) mitte ükski neist
8. Majandusteadlased usuvad, et palkade jäikust põhjustavad
 - a) ametiühingud ja kollektiivlepingud
 - b) miinimumpalga seadus(ed)
 - c) efektiivsed palgad
 - d) kõik eelpoolnimetatud

9. Efektiivse palga teooria kohaselt maksavad firmad oma töötajatele kõrgemat palka, kuna

- a) see suurendab moraalariski
- b) makstes kõrgemat palka väheneb tööjõu voolavus
- c) see soodustab kahjulikku valikut
- d) mitte ükski neist

10. Sektoraalsed nihked

- a) põhjustavad reaalpalkade jäikust
- b) seletavad efektiivsete palkade vajadust
- c) sõltuvad miinimumpalgast
- d) teevad friksionaalse töötuse paratamatuks

11. Kui reaalpalgad on tööturu tasakaalupalgast kõrgemad, siis

- a) tööjõu pakutav kogus ületab tööjõu nõutava koguse
- b) tööjõu nõutav kogus ületab tööjõu pakutava koguse
- c) ei ole töötust
- d) tööjõuturg tasakaalustub

12. Ametiühingud aitavad kaasa struktuurse töötuse suurenemisele, kui palgad on

- a) ülalpool tasakaalutaset
- b) allpool miinimumpalga taset
- c) allpool tasakaalutaset
- d) ülalpool töötute abiraha

13. Iga poliitika, mis püüab vähendada töötuse loomulikku määra peab töö kaotanute määra ja tööd leidnute määra

- a) vähendama, vähendama
- b) suurendama, suurendama
- c) vähendama, suurendama
- d) suurendama, vähendama

14. Kui tööjõuturu tasakaalulises seisundis on töötuse määr 0,1 ja igakuine töö kaotanute määr on 0,02, siis tööd leidnute määr on:

- a) 0,02
- b) 0,08
- c) 0,10
- d) 0,18

15. Kui töö kaotanute määr on 0,01 ja tööd leidnute määr on 0,09, siis töötuse loomulik määr on:

- a) 1%
- b) 9 %
- c) 10%
- d) ligikaudu 11%

16. Kui püsiseisundis majanduses on töö kaotanute määr 0,02 kuus ja tööd leidnute määr 0,10 kuus ning tööjõu hulk on 100 miljonit inimest, siis mitu inimest leiab tööd igas kuus.

Vastus: $\approx$ miljonit inimest

17. Peeter on üliõpilane ja ta otsib osalise tööajaga tööd. Tema tööotsingud kestavad kaks nädalat? Peeter saab töötada ühe semestri ehk 12 nädalat.

a) Kui suur on nädalas tööd leidnute määr f ja töö kaotanute määr s

Vastus: $f =$

$s =$

b) Kui suur on töötuse loomulik määr?

Vastus: töötuse loomulik määr $\bar{u} =$

18. Oletame, et väikeriigi majanduses on 2300 tööga hõivatud inimest ning 200 töötut. Eeldame, et 23 protsenti töötutest leiavad iga kuu tööd ja 2 protsenti töötavatest kaotavad iga kuu oma töö.

a) seega järgmisel kuul leiavad uue töö inimest;
Järgmisel kuul kaotavad oma töö ning muutuvad töötuteks inimest;

Järelikut ülejäärmise (teise) kuu alguseks on töötute inimeste hulk
U= ning töötavaid inimesi on
E=

Selline lihtne arvutus näitab tööturu

b) milline on selle riigi töötuse määr, võttes aluseks ülesande algandmed.
Töötuse määr = %

c) tööturu tasakaaluseisundi töötuse määr $\bar{u}$ =

19. Oletame, et väikeriigi majanduses on 2300 tööga hõivatud inimest ning 200 töötut. Kujutleme nüüd, et riigi valitsus tõstis märgatavalt töötute abiraha määrasid ning seetõttu langeb töö leidnute määr 20 protsendini kuus ning töö kaotanute määr tõuseb 3 protsendini kuus.

a) seega leiavad nendel tingimustel uue töö inimest ning
kaotavad oma töö ning muutuvad töötuteks inimest;

Järelikut järgmise kuu alguseks on töötute inimeste arv
U= ning töötavate inimeste arv
E=

Selle riigi töötuse määr järgmise kuu alguseks on.
töötuse määr = %

b) eeldame nüüd, et töö leidnute ja töö kaotanute määrad jäävad muutumatuteks ka järgmisel (so teisel) kuul. Kasutades eelmise küsimuse vastuseid, arvutage nüüd samad näitajad, mis küsimuse a) korral:

järgmisel (teisel) kuul leiavad uue töö $\approx$ inimest;

järgmisel kuul kaotavad oma töö ning muutuvad töötuteks $\approx$ inimest;

Järelikut ülejäärmise (kolmanda kuu) alguseks on töötute inimeste hulk
U=

ning töötavate inimeste arv E=

Selle riigi töötuse määr kolmanda kuu alguseks on = %

c) tööturu tasakaaluseisundi töötuse määr $\bar{u}$ =

20. Erinevad poliitikad võivad erinevalt mõjuda töötuse määrale ning mõjutada erinevalt töötuse liike. Selgitage, kas ja kuidas mõjuvad järgmised abinõud:

A. friktsionaalsele ja/või struktuursele töötusele

B. töötuse määra näitajale

a) valitsus vähendab oluliselt ajavahemikku, mille kestel makstakse töötu abiraha (töötutoetust):

A.

B. töötuse määr

b) valitsus tõstab oluliselt miinimumpalga

A.

B. töötuse määr

c) valitsus suurendab oluliselt kulutusi töötute täiend- ja ümberõppele

A.

B. töötuse määr

21. Reaalpalkade jäikus on selgitatav erinevate põhjendustega. Lihtsustatult ja üldistatult käsitleme neid kui 1) miinimumpalga seadused, 2) ametiühingud ja kollektiivlepingud ning 3) efektiivse palga teooriad.

Andke hinnang, millised nendest käsitlustest mõjutavad kõige tõenäolisemalt järgmiste tunnustega töötajate töötuse määra:

a) madala MPL-iga (piirtootlikkusega) töötajad

.....

b) tüüpiliselt ametiühingutesse koondunud erialadega töötajad nagu näiteks sadamatöölised (lossijad), elektrikud, lennujuhid jt

.....

c) töötajad, kelle tööpanust on raske otseselt mõõta

.....

22. Selgitage, kuidas efektiivne palk aitab tööandjaid vähendada moraalariski (*moral hazard*) ning kahjulikku valikut (*adverse selection*).

.....

TET0020 Teema 10. KOGUPAKKUMINE JA INFLATSIOONI NING TÖÖTUSE KOMPROMISS OSA 1 (allteemad 10.1. kuni 10.4)

Lõpetage laused või täitke tühikud:

1. Kõik järgnevad tööturumeetmed kuuluvad aktiivsete hulka välja arvatud:
 - a) töötute täiend- ja ümberõpe
 - b) töökohtade loomine avalikus sektoris
 - c) **töötu abiraha** passiivne meede
 - d) toetused tööandjatele
2. Töötuse loomuliku määra põhiliseks mõjuriks on
 - a) **töö kaotanute ja tööd leidnute määr** ehk vastavalt s ja f
 - b) töötuse ajaline kestus
 - c) tööjõu hulka kuuluvate inimeste arv
 - d) töökohast vabatahtlikult loobujate hulk
3. Tähistame tööjõu tähega L, tööga hõivatud inimeste arvu tähega E ning töötute inimeste täheks on U. Sellisel juhul on töötuse määr
 - a) $(L-E) / L$
 - b) U / L kõige traditsioonilisem arvutusvalem
 - c) $1 - (E / L)$
 - d) **kõik eelpoolloetletud avaldised on õiged**
4. Kui töö kaotanute määr on s ja tööd leidnute määr on f ning tööturg on tasakaaluseisundis, siis (tasakaalulise) töötuse määr $\bar{u}$ on

$$\text{a) } \frac{f}{f+s}$$

$$\text{c) } \bar{u} = \frac{s}{s+f}$$

$$\text{b) } \frac{f+s}{f}$$

$$\text{d) } \frac{s+f}{s}$$
5. Tööturumeetmeks mis tõenäoliselt suurendab friksionaalset töötust on
 - a) töötute täiend- ja ümberõpe
 - b) **töötu abirahade suurendamine**
 - c) miinimumpalga alandamine
 - d) töövahenduse tõhustamine
6. Friksionaalset töötust majanduses suurendavad kõik asjaolud, välja arvatud
 - a) majanduse sektoraalsed nihked
 - b) firmade kasvav pankrotistumine
 - c) inimesed otsivad aktiivsemalt paremaid karjäärivõimalusi
 - d) **reaalpalgad muutuvad jäigemaks** struktuurset töötust mõjutab tegur
7. Friksionaalse töötuse põhjusteks on
 - a) palkade jäikus
 - b) **aeg, mis kulub töötajatel töö otsimiseks** „inimene kahe töökoha vahel“
 - c) miinimumpalga seadus
 - d) mitte ükski neist
8. Majandusteadlased usuvad, et palkade jäikust põhjustavad
 - a) ametiühingud ja kollektiivlepingud
 - b) miinimumpalga seadus(ed)
 - c) efektiivsed palgad
 - d) **kõik eelpoolnimetatud**
9. Efektiivse palga teooria kohaselt maksavad firmad töötajatele kõrgemat palka, kuna
 - a) see suurendab moraalariski
 - b) **makstes kõrgemat palka väheneb tööjõu voolavus**
 - c) see soodustab kahjulikku valikut
 - d) mitte ükski neist

10. Sektoraalsed nihked

- a) põhjustavad reaalpalkade jäikust
- b) seletavad efektiivsete palkade vajadust
- c) sõltuvad miinimumpalgast
- d) **teevad friktsionaalse töötuse paratamatuks**

11. Kui reaalpalgad on tööturu tasakaalupalgast kõrgemad, siis

- a) **tööjõu pakutav kogus ületab tööjõu nõutava koguse**
- b) tööjõu nõutav kogus ületab tööjõu pakutava koguse
- c) ei ole töötust
- d) tööjõuturg tasakaalustub

12. Ametiühingud aitavad kaasa struktuurse töötuse suurenemisele, kui palgad on

- a) **ülalpool tasakaalutaset**
- b) allpool miinimumpalga taset
- c) allpool tasakaalutaset
- d) ülalpool töötute abiraha

13. Iga poliitika, mis püüab vähendada töötuse loomulikku määra peab töö kaotanute määra ja tööd leidnute määra

- a) vähendada, vähendada
- b) suurendama, suurendama
- c) **vähendada, suurendama**
- d) suurendama, vähendada

14. Kui tööjõuturu tasakaalulises seisundis on töötusemäär 0,1 ja igal kuul töö kaotanute määr on 0,02, siis tööd leidnute määr on:

- a) 0,02 b) 0,08 c) 0,10 **d) 0,18**
- $$\bar{u} = \frac{U}{L} = \frac{s}{s+f}$$
- $$0,1 = 0,02 / (0,02 + f) \quad 0,02 = 0,002 + 0,1 \times f \quad 0,1f = 0,018 \quad f = 0,18 \text{ ehk } 18\%$$

15. Kui töö kaotanute määr on 0,01 ja tööd leidnute määr on 0,09, siis töötuse loomulik määr $\bar{u}$ on:

- a) 1% b) 9% **c) 10%** d) $\approx 11\%$
- $$\bar{u} = U/L = 0,01 / (0,01 + 0,09) = 0,1$$

16. Kui **püsiseisundis** majanduses on töö kaotanute määr 0,02 kuus ja tööd leidnute määr 0,10 kuus ning tööjõud on 100 miljonit inimest, siis mitu inimest leiab tööd igas kuus.

Vastus: $\approx 1,667$ (1 ja $\frac{2}{3}$) miljonit inimest

Püsiseisundis on tegelik töötuse määr võrdne loomuliku töötuse määraga

$$U/100 = 0,02 / (0,02 + 0,10) \quad U/100 = 0,02 / 0,12 = 0,1666666 \quad U = 100 \times 0,1666666$$

Töötute hulk $U = 16,667$ miljonit (16 ja $\frac{2}{3}$ miljonit) ja kuna tööd leiab igas kuus 10 protsenti kõigist töötutest, siis vastus on 10% 16,667 miljonist ehk **1,667** (1 ja $\frac{2}{3}$) miljonit inimest

17. Peeter on üliõpilane ja ta otsib osalise tööajaga tööd. Tema tööotsingud kestavad kaks nädalat? Peeter saab töötada ühe kvartali ehk 12 nädalat.

a) Kui suur on nädalas tööd leidnute määr f ja töö kaotanute määr s

Kui töö otsimine võtab aega 2 nädalat, siis **nädalas tööd leidnute määr on:**

$$f = (1 \text{ töökoht} / 2 \text{ nädalat}) = \frac{1}{2} \text{ ehk } 0,5 \text{ töökohta nädalas}$$

Kui töö kestab 12 nädalat, siis **töö kaotanute määr nädalas on:**

$$s = (1 \text{ töökoht} / 12 \text{ nädalat}) = 1/12 \text{ ehk ligikaudu } 0,08333 \text{ töökohta nädalas}$$

b) Kui suur on töötuse loomulik määr?

$$\text{Vastus: } 1/7 \approx 14,3\% \quad \bar{u} = U/L = (s / (s+f))$$

$$\bar{u} = U/L = (1/12) / (1/12 + \frac{1}{2}) = 1/7 \text{ ehk ligikaudu } (0,083333) / (0,083333 + 0,5) \approx 0,1429$$

töötuse loomulik määr on $\approx 14,3\%$. NB! õigustatum oleks anda vastus võimalikult täpsena.

18. Oletame, et väikeriigi majanduses on 2300 tööga hõivatud inimest ning 200 töötut. Eeldame, et 23 protsenti töötutest leiavad iga kuu tööd ja 2 protsenti töötavatest kaotavad iga kuu oma töö.

a) seega järgmisel kuul leiavad uue töö **23% 200st** ehk **46** inimest;

Järgmisel kuul kaotavad oma töö ning muutuvad töötuteks **2% 2300st** ehk **46** inimest;

Järelikult ülejäämise (teise) kuu alguseks on töötute inimeste hulk

$U = 200 - 46 + 46 = 200$ ning töötavaid inimesi on

$E = 2300 + 46 - 46 = 2300$

Selline lihtne arvutus näitab tööturu tasakaaluseisundit või ka püsiseisundit, kus inimeste arv, kes leiavad töö (fU) võrdub inimeste arvuga, kes kaotasid töö (sE)

b) milline on selle riigi töötuse määr, võttes aluseks ülesande algandmed.

Töötuse määr = **8 %**

töötuse määr = $[\text{töötud} / (\text{töötud} + \text{töötavad})] \times 100$

töötuse määr = $(200 / 2300 + 200) \times 100 = (200/2500) \times 100 = 8\%$

c) tööturu tasakaaluseisundi töötuse määr

$U/L = s / (s+f) = 0,02 / (0,02 + 0,23) = 0,08$ ehk **8 protsenti**

$$\bar{u} = \frac{U}{L} = \frac{s}{s+f}$$

19. Oletame, et väikeriigi majanduses on 2300 tööga hõivatud inimest ning 200 töötut. Kujutleme nüüd, et riigi valitsus tõstis märgatavalt töötute abiraha määrasid ning seetõttu langeb töö leidnute määr 20 protsendini kuus ning töö kaotanute määr tõuseb 3 protsendini kuus.

a) seega leiavad nendel tingimustel uue töö **20% 200st** ehk **40** inimest ning kaotavad oma töö ning muutuvad töötuteks **3% 2300st** ehk **69** inimest;

Järelikult järgmise kuu alguseks on töötute inimeste arv $U = 200 - 40 + 69 = 229$ ning töötavate inimeste arv $E = 2300 + 40 - 69 = 2271$

Selle riigi töötuse määr järgmise kuu alguseks on.

töötuse määr $\approx 9,2\%$ $(229 / (2271 + 229) \times 100 = (229 / 2500) \times 100 = 9,16$ (protsenti

b) eeldame nüüd, et töö leidnute ja töö kaotanute määrad jäävad muutumatuteks ka järgmisel (so teisel) kuul. Kasutades eelmise küsimuse vastuseid, arvutage nüüd samad näitajad, mis küsimuse a) korral:

Järgmisel (teisel) kuul leiavad uue töö **20% 229st** ehk ligikaudu **46** inimest;

järgmisel kuul kaotavad oma töö ning muutuvad töötuteks **3% 2271st** ehk ligikaudu **68** inimest;

Järelikult ülejäämise (kolmanda kuu) alguseks on töötute inimeste hulk

$U = 229 - 46 + 68 = 251$

ning töötavate inimeste arv $E = 2271 + 46 - 68 = 2249$

Selle riigi töötuse määr kolmanda kuu alguseks on $\approx 10\%$

töötuse määr = $[\text{töötud} / (\text{töötud} + \text{töötavad})] \times 100$ $(251 / (2249 + 251) \times 100 = 10,04$

c) tööturu tasakaaluseisundi töötuse määr $\bar{u} = U/L = 13\%$

$\bar{u} = U/L = s / (s+f) = 0,03 / (0,03 + 0,20) = 13,04$ ehk ligikaudu 13 protsenti

$$\bar{u} = \frac{U}{L} = \frac{s}{s+f}$$

tööturg ei ole tasakaalulises/püsiseisundis

20. Erinevad poliitikad võivad erinevalt mõjuda töötuse määrale ning mõjutada erinevalt töötuse liike. Selgitage, kas ja kuidas mõjuvad järgmised abinõud:

A. friktsionaalsele ja/või struktuursele töötusele

B. töötuse määra näitajale

a) valitsus vähendab oluliselt perioodi, mille vältel makstakse töötut abiraha (töötutoetust):

A. friktsionaalne töötus ilmselt alaneb

B. töötuse määra näitaja ilmselt alaneb

b) valitsus tõstab oluliselt miinimumpalka

A. struktuurne töötus tõuseb ilmselt nende töötajate osas, kelle MPL on allpool kõrgemaks tõusnud miinimumpalga tasemest

B. töötuse määra näitaja ilmselt tõuseb

c) valitsus suurendab oluliselt kulutusi töötute täiend- ja ümberõppele

A. friktsionaalne ja struktuurne töötus ilmselt alanevad, tegemist on tööturu aktiivsete meetmetega

B. töötuse määra näitaja ilmselt alaneb

21. Reaalpalkade jäikus on selgitatav erinevate põhjendustega. Lihtsustatult ja üldistatult käsitleme neid järgnevalt kui

- 1) miinimumpalga seadused,
- 2) ametiühingud ja kollektiivlepingud ning
- 3) efektiivse palga teooriad.

Andke hinnang, millised nendest käsitlustest mõjutavad kõige tõenäolisemalt järgmiste tunnustega töötajate töötuse määra:

a) madala MPL-iga (piirtootlikkusega) töötajad

miinimumpalk

b) tüüpiliselt ametiühingutesse koondunud erialadega töötajad nagu näiteks sadamatöölised (lossijad), elektrikud, lennujuhid jt

ametiühingud ja ametiühingute poolt läbirääkimiste käigus kujunevad palgad (union wages)

c) töötajad, kelle tööpanust on raske otseselt mõõta

efektiivne palk

22. Selgitage, kuidas efektiivne palk aitab tööandjaid vähendada **moraaliriski** (*moral hazard*) ning **kahjulikku valikut** (*adverse selection*).

Vt ka loengukonspekt lk 15.

Üheks kõrgema ehk efektiivse palga põhjuseks on ettevõtjate soov vähendada tööjõu voolavust. Tulenevalt sellest võivad firmad maksta oma töölistele palka, mis on kõrgem tasakaalu palgast. Taoliselt püüavad ettevõtted vähendades tööjõu voolavust ühtlasi minimeerida kulutusi uute töötajate värbamisele ning väljaõppele.

Saab eeldada, et firma töötajate töö(panuse) keskmine kvaliteet sõltub neile makstavast palgast. Kui firma alandab palku, siis võivad parimad töötajad, kes tunnevad ja teavad oma valikuvõimalusi väljaspool firmat, lahkuda, mistõttu ettevõttesse jäävad inimesed, kelle valikuvõimalused on kasinamad.

Majandusteadlased nimetavad sellist valikut **kahjulikuks valikuks** (*adverse selection*). Makstes palka üle tööturu tasakaalutaseme vähendavad firmad inimeste valiku vajadust ja edendavad oma tööjõu keskmist kvaliteeti ning koos sellega suurendavad ka tööjõu tootlust. Kõrge palk suurendab inimeste jõupingutusi. Selle teooria aluseks on arusaam, et firmad ei saa täielikult kontrollida oma töötajate tööpingutusi ja töötajad peavad ise valima, kui pingsalt nad töötavad. Kui töötajad vahepeal viilivad, siis nad riskivad sellega, et kaotavad oma töökoha. Majandusteadlased nimetavad taolist ebaausa käitumise võimalust **moraaliriskiks** (*moral hazard*). Ettevõtjad maksavad kõrgemat palka vähendamaks moraali riski. Mida kõrgemad on palgad, seda suuremad on palgatöötaja kulutused juhul kui ta kaotab töökoha.